

Tasarrufların Yatırıma Dönüşümünde Banka Kredilerinin Rolü

Öz

Ülkelerde tasarrufların yatırımlara dönüşümünde bankalar aktif rol alırlar. Literatürde banka faiz oranlarında görülen değişikliklerin tasarruf birikiminin yanı sıra kredi mekanizması ile yatırım düzeylerinde değişikliğe yol açtığı öne sürülür. Ekonomik büyümenin ve refah artışının sağlanmasında büyük önem arz eden yatırımların en önemli kaynağı ise ulusal tasarruflardır. Ulusal tasarruflardaki yetersizlik yatırımlar için yeterli sermaye birikiminin oluşmadığı anlamına gelir. Türk mali piyasalarında da tasarrufların krediye dönüşümünde ve yatırımlara yönlendirilmesinde özellikle bankacılık sektörü ve kredi mekanizmasının etkin işleyişi önem arz eder. Çalışmamızda da görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörü finansal açıdan sağlam göstergelere sahip olmasına karşın, ülkemizde tasarrufların gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı ve tasarruf açığının bulunduğu bilinmektedir. Ülkede sermaye birikiminin yetersizliği, mevduat yetersizliği, değişken faiz oranları, tahsili gecikmiş alacakların yarattığı risk algısı ve mevcut tasarrufların bankalar aracılığı ile krediye dönüştürülmesinde karşılaşılan zorluklar kredi hacmini ve arzını etkilemekte, bankaların kredi mekanizmasının işleyişindeki etkinliği azaltmaktadır. Türkiye’de bu problemlerin aşılabilmesi durumunda tasarruf hacminin genişleyebileceği ve tasarrufların yatırımlara dönüşümünün hızlanacağı öngörülebilir. Böylece ekonomik büyüme genişlerken, istihdam ve refah artışına da katkı sağlanabilecektir. Bu çalışma, Türkiye’de 2008:1-2016:7 dönem aralığında tasarrufların yatırıma dönüştürülmesinde banka kredilerinin rolünü basit regresyon yöntemi ile ölçmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede krediler ve kredi arzı literatür doğrultusunda bağımlı değişkenler olarak seçilmiş ve iki ayrı model kurgulanmıştır. Birinci modelde krediler ile mevduat, ticari kredi faiz oranı, öz kaynaklar, sanayi üretim endeksi, tahsili gecikmiş alacaklar ve banka karlılığının ilişkilendirilebileceği sonucuna ulaşılmıştır. İkinci modelde ise kredi arzı ile mevduat, öz kaynaklar, sanayi üretim endeksi, tahsili gecikmiş alacaklar ve banka karlılığının ilişkilendirilebileceği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tasarruf, Yatırım, Kredi, Kredi Arzı, Basit Regresyon

The Role of Bank Loans in Converting Savings into Investments

Abstract

Banks take an active role in converting savings into investments. The literature suggests that changes in interest rates lead to changes in investment and loan mechanism as well as saving deposits. National savings are resources used to fund investments, they have great importance if governments would like to achieve economic growth and improve welfare. Insufficient national savings are an indication of insufficiency in capital stock for investments. Particularly, effective functioning of banking sector and loan mechanism are important in converting savings into loans and channelling them to investments in Turkish finance markets. As is explained in this study, it is a widely-known fact that the level of savings in Turkey is below the levels in developed countries and there is a saving deficit in our country despite the solid financial indicators in connection with Turkish banking sector. Insufficiency of the capital stock, limited level of deposit funds, variable interest rates, risk perception created by overdue receivables and difficulties experienced in converting current savings into loans via banks affect the loan volume and supply and reduce the efficiency in the functioning of loan mechanisms operated by banks. It would not be wrong to expect that savings volume will expand and conversion of savings into investment will be accelerated when these problems are overcome in Turkey. Increased economic growth in this way would also contribute to the employment rates and improve welfare. The objective of this study is to measure the role of bank loans in converting savings into investments in the period 2008:1-2016:7 in Turkey, using simple regression method. Accordingly, loans and loan supply have been selected as dependent variables as suggested in the literature in order to develop two different models. The first model reveals that loans and deposits, interest rate for commercial loans, equities, industrial production index, overdue receivables and profitability of banks can be correlated. The second model indicates possibility to establish a correlation between loan supply and deposit, equities, industrial production index, overdue receivables and profitability of banks.

Keywords: Saving, Investment, Loan, Loan Supply, Simple Regression

Gökhan IŞIL¹
Başak TANINMIŞ YÜCEMEMİŞ²
Ufuk ALKAN³

¹ Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Yüksekokulu,
gokhanisil@marmara.edu.tr

² Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,
basakyuce@marmara.edu.tr

³ Yrd. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü,
ualkan@marmara.edu.tr

GİRİŞ

Ekonomik sistem içerisinde tasarrufların yatırımlara dönüşmesi sonucu, istihdam artışı, ekonomik büyüme ve refah artışı gerçekleşir. Teorik çerçevede ve literatürde tasarruflar, yatırımlar ve ekonomik büyüme arasında doğrusal yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ülke ekonomilerinin büyümesi, refah ve gelişmişlik düzeylerinin artırılmasında ulusal tasarruf birikiminin artması ve söz konusu tasarrufların yatırıma dönüşmesi büyük önem arz eder. Ülke ekonomilerinin ve finans sektörünün en önemli aktörü olan bankalar, farklı kaynaklardan elde ettikleri fonları özellikle tasarruf birikimiyle oluşan mevduatları, ekonominin gereksinim duyulan alanlarına yönlendirilmesi sürecine kredi mekanizması ile aracılık ederler. Finansal sistem içerisinde bankaların bu aracılık fonksiyonlarını etkin kullanmaları neticesinde fon ihtiyacı olan yatırımcılar bu fonlara rahatlıkla ulaşabilirler. Yurtiçi tasarrufların yetersizliği ise bankaların aracılık faaliyetlerini etkin olarak gerçekleştirmelerini engellemekte, dolayısıyla bankaların kredi arzını daraltmaktadır. Çalışmanın amacı tasarruf birikiminin göstergesi olarak kabul edilebilecek olan mevduatların krediler ve kredi arzı üzerindeki etkilerini tespit etmektir.

Bu çalışmada, tasarruf yatırım ilişkisiyle ilgili teorik ve literatür çalışması yapıldıktan sonra Türk bankacılık sektörünün genel görünümü incelenmiş, tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesinde bankaların kullandığı en temel araç olan kredi mekanizmasının Türk bankacılık sektöründeki işleyişine yer verilmiştir. Türkiye'nin 2008:1-2016:7 dönem aralığındaki aylık verileri kullanılarak tasarrufların yatırıma dönüştürülmesinde banka kredileri ve kredi arzını etkileyen değişkenler basit regresyon yöntemiyle ölçülmeye çalışılmıştır.

1. Tasarruf ve Yatırım İlişkisi: Teorik Çerçeve

İktisadi teoride tasarrufların yatırımlara dönüşüm sürecine ilişkin farklı görüşler bulunmaktadır. Adam Smith'e (2005) göre; para birikim aracı olarak kullanılabileceği gibi asıl fonksiyonu değişim aracı olmasıdır. Tasarruflar ise lüks tüketim malları talebi yerine sabit ve döner sermaye malları miktarının artırılmasında kullanılmalıdır. Aksi takdirde ekonomik gelişme engellenecektir. Gelirin tasarruf veya tüketim için kullanılması ekonomik gelişim için fark etmemekte, ancak tasarruf-

lar yatırımlara yönlendirildiğinde tekrar gelir akımı içine girmektedir. Bu nedenle Smith tasarrufların doğrudan yatırımlara dönüşebileceğini söylemektedir.

J.B. Say'a (1971) göre; tasarruflar tüketimi azaltmamakta ve tekrar harcama akımına geri dönmektedir. Say tasarrufların üretime dönüştürülmesi koşuluyla hiçbir tasarruf hareketinin tüketimi azaltmayacağını savunmaktadır. Aksine devamlı olarak yenilenen ve tekrarlanan bir tüketime neden olacağını belirtmiştir. Paranın ise sadece bir değişim aracı olduğunu savunmuştur.

R.Malthus'a (1798) göre ise; tasarrufla aylak birikim arasında fark bulunmaktadır. Tutumlu insan, daha fazla para kazanmak için gelirinin bir kısmını tasarrufa ayıran ve bu kısmı da sermayesine ekleyen kişidir. Böylece söz konusu sermaye de üretime dönmektedir. Bu sayede ekonomi içerisindeki toplam sermaye artmaktadır. Ancak aylak birikim yapan insan, servetini bir çekmeceye kilitleyip hiçbir sermaye ve üretim katkısında bulunmamaktadır. Malthus aynı zamanda, aşırı tasarruf eğiliminin de ekonomi üzerinde olumsuz etkilerinin bulunduğunu savunmuştur. Çünkü tasarrufların aşırıya kaçması sonucunda üretim isteği azalacaktır. Malthus bunu "Optimal Tüketim Eğilimi" olarak adlandırmaktadır. Buna göre, eğer tüketim üretimi aşarsa ülkenin sermaye birikimi azalır, buna karşın üretim tüketimden fazla olursa sermaye birikimi artar, ancak böyle bir durumda üretim isteği ve efektif talep azalabilir.

Bentham (Orj. Bentham 1804, New Ed. Stark, 2004) tarafından ortaya atılan ve daha sonra Wicksell tarafından geliştirilen zorunlu tasarruf teorisine göre; ekonomi tam istihdamdayken, yeni bir firmanın sermaye mallarının üretimi için kredi kullanması durumunda tüketim malları üretimi için kullanılacak kredi miktarında azalma meydana gelecektir. Bu teoriyle, yatırım dönemi için artırılması gerekli olan tasarruflar, tüketicilerin tüketim malları taleplerindeki azalış nedeniyle zorunlu olarak artmaktadır. Bu mekanizma sayesinde yatırım için gerekli olan tasarruflar sağlanmaktadır.

Wicksell'e (1962) göre; piyasada kaydi para oluşturulması bankaların kullandıkları faiz oranlarında değişikliğe yol açmaktadır. Banka faiz oranlarında meydana gelen değişiklikler ile tasarruf ve yatırım düzeylerinde değişikliğe yol açmaktadır.

Wicksell'e göre, tasarrufların yatırımlara dönüşümünün belirleyicilerinden en önemlisi faiz oranıdır. Ayrıca Neo-Klasiklere göre, uzun dönemdeki yatırımlar tasarruflar tarafından belirlenmektedir.

J.M.Keynes (ed. 2006); yatırımları iktisadi ve finansal yatırımlar olmak üzere ikiye ayırmaktadır. İktisadi yatırımlar sermaye mallarının satın alınması, fabrikalar gibi üretim için yapılan yatırımlardır. Finansal yatırımlar ise hisse senetleri, tahviller ve diğer finansal alanlara yapılan yatırımlardır. Keynes, finansal yatırımları kendi yatırım tanımı içerisine almıştır (Keynes, ed. 2006) Keynes, özel yatırımcıların yatırım kararı almasında iki önemli husustan bahsetmiştir. Bunlardan birincisi, sermayenin marjinal etkinliği (SME), diğeri de faiz oranlarıdır. SME'de sermaye malına yapılacak yatırım düzeyinin o maldan elde edilecek olan getiriye bağlı olduğunu belirtmiştir. (Keynes, ed. 2006) Buna göre; SME faiz oranından büyük ise yatırım yapmak karlıdır, küçük ise yatırım yapmak rasyonel değildir, SME faiz oranına eşit ise yatırımcı kayıtsız kalabilmektedir.

Gurley ve Shaw'a (1956) göre; tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesinde finansal araçlar büyük önem taşımaktadır. Feldstein ve Horioka'ya (1980) göre; yerel tasarruflar ile uluslararası sermaye hareketliliği arasında ilişki bulunmaktadır. Buna göre, portföy tercihleri ve sanayideki katılık ülkeler arasında uzun dönemli sermaye akışını engellemektedir. Bu nedenle yerel yatırımlara yönlenecek yerel tasarruflar artmaktadır.

Kaynakların fon arz eden ekonomik birimler tarafından fon talep eden ekonomik birimlere yönlendirilerek mal ve hizmet üretimine ve yatırımlara dönüştürülmesi sürecinde sermayenin denetimi ve kaynakların etkin bir şekilde dağılımı büyük önem taşımaktadır. Bu süreç sonunda hem işletme yönetiminde etkinlik sağlanabilmekte hem de reel sektöre aktarılan fonlar ile birlikte ekonomik büyümeye katkıda bulunmaktadır (Jensen ve Meckling, 1976).

2. Tasarruf ve Yatırım İlişkinine Yönelik Literatür İncelemesi

Ekonomilerde yurtiçi tasarruf birikimi mevduat toplayan ticari bankalar ve mali araçlar kanalıyla sağlanmaktadır. Yurtiçi tasarruflarla ticari ban-

ka kredileri ve ekonomik büyüme arasındaki ilişki yıllardır incelenmiş ve literatürde yapılan çalışmalarda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Sonuçlar arasındaki farklılıklar sadece teorik perspektiften kaynaklanan farklılıklar olmayıp, aynı zamanda araştırmacıların farklı bakış açılarından da kaynaklanmıştır. Literatürde taranan çalışmalarda, yatırımların en temel belirleyicilerinden birisi tasarruflar olarak kabul edilmektedir. Ancak tasarrufların etkili bir şekilde yatırımlara yönlendirilebilmesi için iyi işleyen bir finansal aracılık sistemine ihtiyaç bulunmaktadır. Finansal sistem içerisinde yer alan bankalar tasarrufların yatırımlara yönlendirilmesine aracılıkta önemli rol üstlenmektedirler. Bankaların tasarrufları yatırımlara yönlendirmede kullandıkları en temel araçlardan birisi ise kredilerdir.

Finansal piyasalarda tasarruflar potansiyel kazanç elde etmek için yatırımlara yönlendirilirken, piyasa risklerini de taşımaktadır. Bu konuda yapılan ampirik bir çalışmada finansal derinlikle GSYİH artışı arasında doğrudan ilişki olduğu tespit edilmiştir (Levine, 2005). Ayrıca çalışmada kötü işleyen finansal piyasaların, yüksek makroekonomik istikrarsızlığın, doğrudan kamu müdahalelerinin ve zayıf finansal düzenlemelerin ekonomik büyüme üzerine olumsuz etkileri olduğu ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra yeni ticari bankaların bankacılık sistemine dâhil olmasının gelişmekte olan ülkelerde finansal yapının gelişmesine katkı sağladığı belirtilmiştir.

Tasarrufların yatırıma dönüşümünde bankaların kredi politikalarına karşı yapılan genel eleştiriler; bankaların karlı müşteriye seçmeleri, bazı sektörleri daha az fonlamaları, mikro finasta risk yayılımını arttırarak ortalama kredi dağılımını etkilemeleri şeklindedir. Bu konudaki en büyük endişe ise bu durumun, özel yatırımlar ile küçük ve orta boy işletmelerin (KOBİ) krediye ulaşma imkânlarını olumsuz etkilemesidir. Ancak birçok gelişmekte olan ülkede KOBİ'ler toplam üretim ve ticaret hacmi içerisinde önemli paya sahiptir. Tüm bu olumsuz durumlara rağmen bankalar KOBİ'lere finansman sağlamada diğer finansal araçlara göre karşılaştırmalı bir üstünlüğe sahiptir. Bankaların bu rolü gelişmekte olan ülkelerde daha da öne çıkmaktadır. Arjantin'de yapılan bir araştırmada, KOBİ kredilerinin banka kredileri içerisindeki payı %79 olarak tespit edilmiştir. (Reaux vd., 1999) Ayrıca KOBİ'lerin iyi ilişkile-

re sahip olduğu tek bankayla çalıştıkları, bu ilişkilerin de bankaların KOBİ'lerin risk profillerini çıkarmada yararlı olduğu tespit edilmiştir. Buna ek olarak, Greenwood ve Jovanovic (1990) tarafından yapılan çalışmada yerel tasarruf ve banka kredileriyle riskli ancak yüksek getirili sermaye tahsisi yapılmasıyla riskin çeşitlendirildiği ve paylaşıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu da verimlilik artışı ve ekonomik büyümeyi teşvik etmektedir.

Tsuru (2000) tarafından yapılan çalışmada ise; finansal araçların tasarruf oranlarını etkileyebilecekleri, böylece sermaye birikimi ve ekonomik büyüme üzerinde etkili olabilecekleri tespit edilmiştir. Bu etkinin de dört faktörle gerçekleşebileceği belirtilmiştir. Bu faktörler; kendine has riskler, geri dönüş oranı (sermaye), faiz oranı ve likidite kısıtlamalarıdır. Ayrıca gelişmekte olan ülkelerde ticari bankalarda etkinlik artışının, bu ülkelerin bankacılık sistemlerinde istikrar sağlanmasına katkı sağladığını tespit eden çalışmalar yapılmıştır. (Levine ve Loayza, 2000, Barojas vd., 2000, Claessens vd., 2000, Clarke vd., 2000 ve Goldberg vd., 2000)

Baxter ve Crucini (1993) ve Noreyan'ın (2005) çalışmalarında tasarruflar ve yatırımlar arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır. Bu pozitif ilişki büyük ekonomilerde olduğu gibi küçük ekonomilerde de gerçekleşmektedir. Bayoumi'ye (1990) göre; tasarruflar ve yatırımlar arasındaki pozitif ilişki geçiş ekonomilerinde de görülmektedir. Sinn'e (1992) göre ise; tasarrufların yatırımlara dönüşmesinde uzun dönemli ilişki bulunmaktadır. Kuijs (2006) çalışmasında Çin Halk Cumhuriyeti ekonomisindeki tasarruf ve yatırımları incelemiş, Çin hane halkı tasarruflarının Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) ülkelerinden çok daha yüksek olduğunu ve son birkaç 10 yıldır ekonomisindeki hızlı büyümenin nedeninin hane halkı, şirket ve devlet tasarruflarının yüksek olmasından kaynaklandığını belirtmiştir.

Blanco, Brennan ve Marsh'a (2005) göre; krediler ile yatırımlar arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Nalin ve Taşdelen (2016) bankaların farklı kaynaklardan topladıkları fonları kredi olarak yönlendirebilme imkânını kredi kullanıma kapasitesi olarak adlandırmaktadır. Bankaların kredi kullanıma kapasitesi ile kredi hacmi arasında pozitif yönlü ilişki tespit edilmiştir. Ban-

kaların topladıkları fonları yatırımlara yönlendirilmede kullandıkları kredi mekanizması aynı zamanda ekonomik büyümeye de katkıda bulunmaktadır. Literatürde yapılan çalışmalarda bankaların kredi hacmi ile ekonomik büyüme arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (Göçer vd., 2015, Tiryaki, 2014, De Bondt vd., 2010, Ceylan ve Durkaya, 2010). Kredi hacmindeki büyümenin ekonomik büyümeye pozitif etkisinin yanında Tiryaki (2014) tarafından yapılan çalışmada kredi hacmindeki büyümenin aynı zamanda cari açık üzerinde negatif yönlü bir ilişkisi olduğu da tespit edilmiştir. Mercan (2013) ve Altunç (2008) tarafından yapılan çalışmada bir finansal gelişmişlik göstergesi olarak kredi hacmiyle ekonomik büyüme arasında karşılıklı pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Ekonomik büyümenin en temel göstergelerinden birisi üretim artışıdır. Üretim artışını makroekonomik veriler içerisinde gösteren en önemli göstergelerden birisi de sanayi üretim endeksidir. Öztürkler ve Çermikli (2007) tarafından yapılan çalışmada, reel kredi arzı ve sanayi üretim endeksi arasında karşılıklı olarak pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bankalar tarafından kullandırılan kredi hacmini belirleyen unsurlar incelendiğinde kredi arzı kadar kredi talebinin de önem arz ettiği görülmür.

3. Türkiye'de Tasarrufların Yatırıma Dönüşümünde Bankaların Kredi Mekanizmasının Rolü

Gelişmiş finansal piyasaların temel özelliklerinden birisi çeşitli finansal ürün ve hizmetlerin tasarruf sahiplerinin ve yatırımcıların kullanımına sunulmasıdır. Bahse konu ürün ve hizmetler bir yandan tasarruf birikimini artırabilirken, diğer yandan da yatırımcılara kendi risk toleransları dahilinde yatırım imkanı sunmaktadır. Son yıllarda çeşitliliği artan bu ürün ve hizmetlere girişim sermayesi fonları, bireysel emeklilik fonları, yüksek riskli yatırım fonları örnek gösterilebilir.

Aşağıda Türk finans sisteminin en önemli aracısı olan, hızlı bir gelişim ve değişim gösteren bankacılık sektörünün genel görünümü incelenmiş ve literatür taraması çerçevesinde Türkiye'de tasarrufların bankalar aracılığı ile ekonomik sistem içerisine aktarılması ve yatırıma dönüşümünde kredi mekanizmasının işleyişi ele alınmaya çalışılmıştır.

3.1. Türk Bankacılık Sektörünün Genel Görünümü

Kasım 2000 ve Şubat 2001 krizleri sonrası dönemde uygulanmaya başlayan ekonomik reformlarla Türk finans piyasaları hızlı bir değişim ve gelişim sürecine girmiş, finansal kontrol ve denetim mekanizması iyi işlemeye başlamış, aynı zamanda finansal ürün ve hizmet çeşitliliği de artmıştır. Türk finans piyasalarındaki hızlı değişim ve gelişime rağmen, finans piyasalarının ağırlıklı olarak bankacılık sektörü tarafından yönlendirildiği söylenebilir. Aynı zamanda Türk bankacılık sektörünün yapılan reformların bir sonucu olarak 2008 küresel finans krizi süresince iyi bir performans sergilediği ve finansal istikrarın sürdürüldüğü görülmüştür. Türk bankacılık sektörü bu krizin ardından yoğun olarak kısa vadeli mevduatlara ve sendikasyon kredisiyle kısa vadeli tahviller şeklinde yurtdışı borçlanmaya dayalı bir yapı sergilemiştir. Sektör gösterdiği başarılı performans ile ekonomik faaliyetlerin finansmanı ve parasal aktarım mekanizması işlevini sağlıklı şekilde sürdürmüştür. (http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURKISHEXTN/Resources/455687-1331626580764/CEM_YurticiTasarruflar_Bolum5.pdf (Erişim Tarihi: 14.11.2016)).

2015 yılına ait temel göstergeler Türk bankacılık sektörünün risklere dayanabilecek, ödeme sistemlerinin etkili olarak çalışmasını ve beklenmedik şoklara dirençli olmasını sağlayabilecek ve büyümenin finansmanını destekleyebilecek güçte bir bilanço yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca sektörün operasyonel altyapısı yeni teknolojiler ile desteklenmekte, bir yandan şube ağı hızla gelişirken diğer yandan artan mobil uygulama-

lar ile bankacılık sektörü kredi dışı finansal hizmetleri de çeşitlendirme yoluna giderek finansal sektörün büyümesine katkı sağlamaktadır.

Türkiye’de 2015 yılı itibariyle 34 mevduat bankası, 13 kalkınma ve yatırım bankası ve 5 katılım bankası olmak üzere 52 banka 12.269 şube ile faaliyet göstermektedir (TBB). Sektördeki yoğunlaşma bankaların aktif büyüklüğü açısından ilk beş banka için %58, ilk on banka için ise %85 düzeyindedir (TBB).

Türk bankacılık sektöründe toplam aktif büyüklüğü geçen yıllar içinde artmış ve Haziran 2016’da 2.477 milyar TL’ye yükselmiştir. 2008 krizi sonrası süreçte Türk bankacılık sektöründe zorunlu karşılıklar ve nakit ve benzeri varlıklardaki artışa bağlı olarak 2016 yılında likit aktifler 2009 yılına göre 3,4 kat artmıştır. Likit aktiflerdeki bu artış Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası’nın (TCMB) likidite yönetiminde para politikasını daha destekleyici bir konuma getirmesi ve Rezerv Opsiyon Mekanizması (ROM) çerçevesinde döviz ve altın cinsinden tutulan zorunlu karşılıkların yükseltilmesinden kaynaklanmıştır. Tablo 1’de görüldüğü üzere, Türk bankacılık sektörünün tüm varlık kalemlerinde 2009-2016 arası dönemde bir artış gözlenmiştir.

Aynı zamanda yükümlülük kalemlerinde hane halkı ve şirketlerin tasarruf göstergesi sayılan mevduat toplamı da 2009’da 514 Milyar TL’den Haziran 2016 yılında 1,3 Trilyon TL’ye ulaşarak büyük bir artış göstermiştir. Öz kaynaklar kalemi de geçen süre zarfında yaklaşık 2,6 kat yükselmiş, ancak artış hızı yavaşlamıştır. Bunun nedeni faiz oranlarındaki artışa, TL’nin değer kaybetmesine ve kâr hacmindeki yavaş büyümeye bağlanmıştır.

Tablo 1: Bankacılık Faaliyetlerine İlişkin Seçilmiş Bilanço Kalemleri (Milyar TL)

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016**
VARLIKLAR								
Nakit Ve Nakit Benzeri Kalemler*	111	107	116	104	125	124	151	167
Zorunlu Karşılıklar	-	-	50	99	155	172	206	213
Krediler	392	525	682	794	1.047	1.241	1.485	1.570
Takipteki Alacaklar (Brüt)	21	19	19	23	29	36	48	54
Menkul Değerler	262	287	285	269	286	302	330	331
Diğer Aktifler	48	69	65	81	90	119	186	195
Toplam Aktifler	834	1.007	1.217	1.370	1.732	1.994	2.357	2.477
YÜKÜMLÜLÜKLER								
Mevduatlar	514	617	695	771	945	1.053	1.245	1.312
Bankalara Borçlar	79	104	183	196	294	293	361	364
Repo İşlemler	60	57	96	79	119	137	157	155
İhraç Edilen Menkul Kıymetler	0,1	3	18	37	60	89	98	100
Özkaynaklar	110	134	144	181	193	232	262	285
Diğer Yükümlülükler	71	92	81	76	121	190	234	263
Toplam Yükümlülükler	834	1.007	1.217	1.370	1.732	1.994	2.357	2.477

Kaynak: BDDK, "Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri" raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

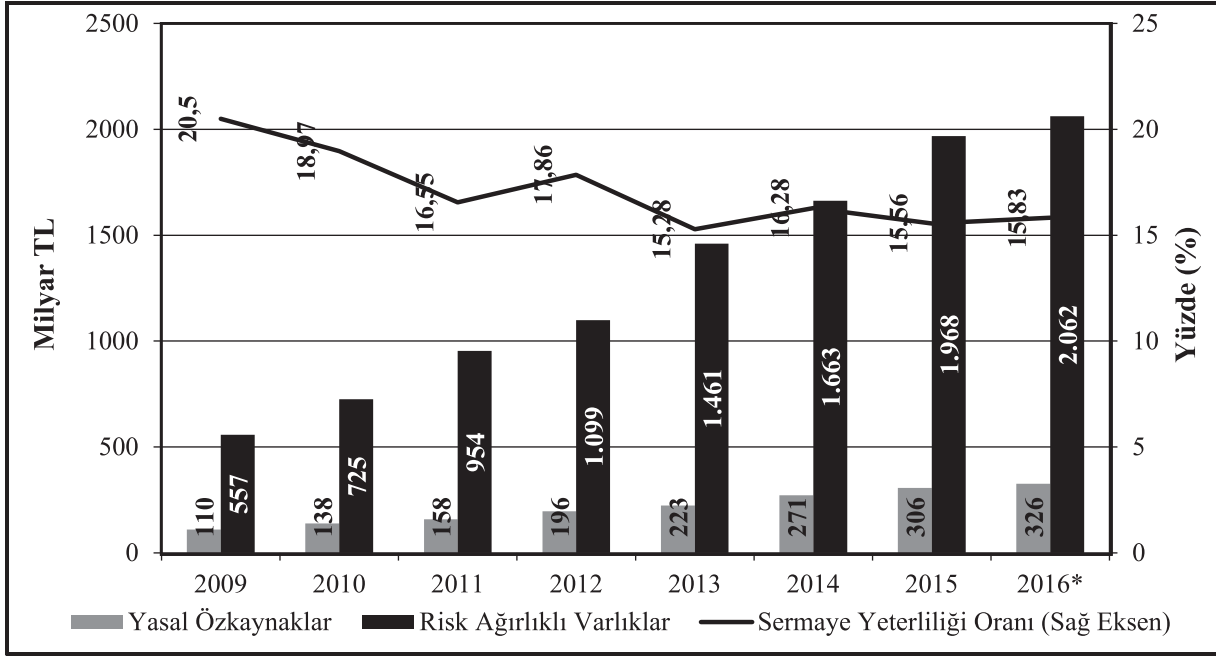
* Nakit, Merkez Bankası, para piyasası ve bankalardan alacaklar kalemlerinin toplamından oluşmaktadır.

** Haziran 2016 dönemindeki veri.

Basel kriterleri çerçevesinde ortaya konulan sermaye yeterliliği rasyosu (SYR) Türk bankacılık sektörü için büyük bir önem arz etmektedir. SYR'nin ölçülmesinde bankaların öz kaynaklarının risk ağırlıklı varlıklarına oranı dikkate alınmaktadır. Risk ağırlıklı varlıklar; kredi riskine, operasyonel riske ve piyasa riskine esas tutardan oluşmaktadır. Basel kriterleri çerçevesinde bu protokole üye ülkelerin SYR oranının en az %8 olması gerekmektedir. 2009 yılında Türkiye'de %20,5 olarak gerçekleşen SYR, Haziran 2016'da öz kaynaklar ve risk ağırlıklı varlıklarda meydana gelen değişimlere bağlı olarak yaklaşık 5 puan azala-

rak %15,83 olarak gerçekleşmiştir. SYR kredi stokundaki hızlı büyüme, yabancı para kredilerin TL karşılıklarının artması ve bireysel kredilerde risk ağırlıklarının yüksek olması nedeniyle gerilemiştir. Haziran 2016 itibarıyla risk ağırlıklı varlıkların dağılımı; %90 kredi riskine esas tutar, %8 operasyonel riske esas tutar ve %2 piyasa riskine esas tutar olarak gerçekleşmiştir. (BDDK, 2016; 21). SYR'de bir azalma gözlenmesine rağmen Türk bankacılık sektöründe SYR yasal sınırın ve uluslararası standartların oldukça üzerindedir. Bu durum sektörün güçlü bir sermaye yapısına sahip olduğunun göstergesi olarak yorumlanabilir.

Grafik 1: Türk Bankacılık Sektörü Sermaye Yeterlilik Oranı

Kaynak: BDDK, (2016) "Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri", Sayı:2016/2, s.20.

* Haziran 2016 dönemindeki veri.

Tablo 2: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı (%)

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı	5,3	3,6	2,7	2,9	2,7	2,8	3,1	3,3

Kaynak: BDDK, "Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri" raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

* Haziran 2016 dönemindeki veri.

2008 yılında yaşanan küresel ekonomik krizin ardından 2009 yılında %5,3 olan kredilerin takibe dönüşüm oranı 2015 yılında azalarak %3,1 düzeyine gerilemiş, Haziran 2016'da ise %3,3 düzeyinde gerçekleşmiştir.

Bankaların karlılığı Aktif Getirisi (Return on Equity-ROA) ve Öz Kaynak Getirisi (Return on Equity-ROE) yardımıyla ölçülmektedir. ROA'nın ölçülmesinde net kârın toplam aktiflere oranı dikkate alınırken, ROE ise net kârın toplam öz kaynaklara oranı şeklinde hesaplanmaktadır (Doğru,

2011; 55). Buna göre Tablo 3'te görüldüğü üzere Türk bankacılık sektörünün hem aktif karlılığı hem de öz kaynak karlılığı 2008 krizinden sonra sürekli olarak azalmıştır. Gelişmiş ülkeler ortalamasına göre düşük olarak değerlendirilen ve mevcut sermayeye göre sınırlı bir varlık büyüklüğü ortaya koyan söz konusu oranlar bankacılık sektörünün büyüme potansiyelini işaret etmektedir. (BDDK, 2014; 17). Sektörün aktif karlılığı 2015 yılında %1,1 olmuş, öz kaynak karlılığı ise %10,2 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Tablo 3: Türk Bankacılık Sektörü Karlılık Göstergeleri

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Aktif Karlılığı (ROA)	2,4	2,2	1,6	1,7	1,4	1,2	1,1	1,2
Öz Kaynak Karlılığı (ROE)	18,3	16,5	13,8	13,0	12,8	12,2	10,2	7,2

Kaynak: TBB.

* Haziran 2016 dönemindeki veri.

Tablo 4: Türk Bankacılık Sektörü Gelir-Gider Yapısı (Milyar TL)

Yıllar	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*
Net Faiz Geliri (Gideri)	41	38	39	52	57	66	77	43
Takipteki Alacaklar Özel Prov.	10	5	4	8	10	14	16	11
Prov.Sonrası Net Faiz Geliri (Gid.)	31	33	35	44	47	52	61	32
Net Faiz Dışı Gelir (Gider)	-6	-6	-10	-14	-16	-20	-28	-9
Vergi Öncesi Kâr (Zarar)	25	27	25	30	31	32	33	23
Vergi Provizyonu	-5	-5	-6	-7	-7	-7	-7	-4
Dönem Net Kârı (Zararı)	20	22	19	23	24	25	26	19

Kaynak: BDDK, "Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri" raporlarından tarafımızca derlenmiştir.

* Haziran 2016 dönemindeki veri.

2009 yılında 20 Milyar TL olan bankacılık sektörü dönem net kârı 2015 yılı sonu itibariyle 26 Milyar TL olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı henüz tamamlanmadığı için dönem net kârının önceki yıllara göre düşük olması doğaldır (Bkz. Tablo 4). 2011 yılı hariç dönem net kârında düzenli olarak bir artışın gerçekleşmesini sağlayan etkenlerin başında artan net faiz gelirleri yer almaktadır. Dönem net kârındaki artışın diğer belirleyicileri, mevduat maliyetlerindeki azalış ve genel olarak mevduat dışı kaynakların görece düşük maliyetleri sonucunda yüksek düzeyde gerileyen faiz giderleridir. (BDDK, 2014; 53).

Türk bankacılık sektörü; seçilmiş bazı bilanço kalemleri, sermaye yeterliliği, kredilerin takibe dönüşümü, karlılık ve gelir-gider yapısı gibi sağlamlık göstergeleri açısından incelendiğinde sektörün sağlıklı olduğu sonucu çıkarılabilir.

3.2. Bankalarda Mevduat - Kredi Mekanizmasının İşleyişi

Bir ülkede tasarruf birikiminin önemi ve mali piyasalardaki aracılardan tasarrufları krediye dönüştürmedeki rolleri daha önce teorik çerçevede detaylı şekilde ele alınmıştır. Bir ülkenin tasarruf düzeyinin yüksekliği aynı zamanda o ülkenin mali piyasaların kredi mekanizmasıyla oluşturacağı para miktarının artmasını sağlamaktadır. Tasarrufların kaynağını sadece bankalara yatırılan mevduatlar oluşturmamakta, gayrimenkul ve altın yatırımları

da tasarruf olarak kabul edilebilmektedir. Fakat bunlar finansal sistem tarafından yeterince değerlendirilip ekonomiye kazandırılmamaktadır. Bilindiği üzere bankacılık faaliyetleri üzerindeki vergiler ve karşılık oranları gibi kamusal yükümlülükler hem bankalar hem de müşteriler açısından fon maliyetlerini artırmakta ve söz konusu kuruluşların aracılık işlevlerini etkili bir şekilde yerine getirmelerine engel olmaktadır. Dezenflasyon ve bunu takip etmesi beklenen düşük enflasyon sürecinde bankaların temel aracılık fonksiyonlarına odaklanarak kârlılıklarını sürdürmeleri için bahsedilen kamusal yükümlülüklerin azaltılması önem taşımaktadır (BDDK, (2005) Türk Bankacılık Sektöründe Aracılık Maliyetlerinin Azaltılması, Ankara, ARD Çalışma Raporları).

Bankaların krediler için kullandığı en temel fon kaynağı mevduatlardır. Türk bankacılık sisteminde toplam mevduatlar 2015 yılında yaklaşık 1,2 Trilyon TL olup, kredi mekanizmasıyla ekonomiye tekrar enjekte edilmektedir. Aynı yıl için mevduatlar toplamının tüm pasifler içindeki pay ise %53 olmuştur (Bkz. Tablo 1 ve Tablo 5). Geçen yıllar içerisinde Türk lirasına güven kısmen azalmış, 2015 yılı itibariyle toplam mevduatların %61 Türk parası mevduatlardan, %39'u ise yabancı para mevduatlardan oluşmuştur (Bkz. Tablo 5). Diğer yandan toplam mevduatın ortalama vadesi finansal sisteme olan güvenin artması ile her yıl uzayarak 2015'te 2,9 aya ulaşmıştır.

Tablo 5: Mevduatların Para Birimi Cinsinden Dağılımı

Yıllar	Para Cinsi	Tutar (Milyon TL)	Oran (%)
2009	TP	344.433	68
	YP	162.666	32
	Toplam	507.099	100
2010	TP	443.381	72
	YP	171.105	28
	Toplam	614.486	100
2011	TP	488.442	70
	YP	210.215	30
	Toplam	698.656	100
2012	TP	551.478	72
	YP	218.538	28
	Toplam	770.016	100
2013	TP	631.929	67
	YP	311.384	33
	Toplam	943.313	100
2014	TP	704.826	67
	YP	352.811	33
	Toplam	1.057.638	100
2015	TP	762.287	61
	YP	488.411	39
	Toplam	1.250.698	100

Kaynak: TBB, İstatistiki Raporlar, İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Dağılımı, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (13/10/2016).

Türk bankacılık sektöründe her geçen yıl kredi hacmi genişlemiş, 2015 yılında 1,4 Trilyon TL'ye ulaşmıştır. Yine aynı yıl krediler toplamının tüm aktifler içindeki payı %63 olmuştur (Bkz. Tablo

1 ve Tablo 6). Toplam kredilerin %7,2'si ihtisas kredilerinden, % 93,8'i ise ihtisas dışı kredilerden oluşmuştur (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6: Kredilerin Dağılımı

Yıllar	Kredi Türü	Tutar (Milyon TL)	Oran (%)
2009	İhtisas Kredileri	25.985	6,8
	İhtisas Dışı Krediler	353.419	93,2
	Toplam	379.404	100
2010	İhtisas Kredileri	33.477	6,6
	İhtisas Dışı Krediler	473.517	93,4
	Toplam	506.994	100
2011	İhtisas Kredileri	44.376	6,7
	İhtisas Dışı Krediler	616.508	93,3
	Toplam	660.884	100
2012	İhtisas Kredileri	46.380	6,1
	İhtisas Dışı Krediler	717.817	93,9
	Toplam	764.197	100
2013	İhtisas Kredileri	53.681	5,3
	İhtisas Dışı Krediler	956.082	94,7
	Toplam	1.009.763	100
2014	İhtisas Kredileri	85.572	7,1
	İhtisas Dışı Krediler	1.116.124	92,9
	Toplam	1.201.696	100
2015	İhtisas Kredileri	89.581	7,2
	İhtisas Dışı Krediler	1.358.887	93,8
	Toplam	1.448.467	100

Kaynak: TBB, İstatistiki Raporlar, İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Dağılımı, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (13/10/2016).

Tablo 7. Türlerine Göre Kredilerin Dağılımı

Kredi Türleri	2010 (Milyar TL)	Yüzde Pay	2013 (Milyar TL)	Yüzde Pay	2015 (Milyar TL)	Yüzde Pay
Kurumsal	382	68	748	68	1.113	73
KOBİ	126	24	280	25	405	26
Bireysel	182	32	353	32	419	27
Kredi Kartları	49	9	100	9	103	7
Tüketici ve Konut	133	24	253	23	316	20
Konut	62	11	111	10	144	9
Otomobil	6	1	9	1	7	0
Tüketici	65	12	133	12	165	11
Toplam	564	100	1.101	100	1.532	100

Kaynak: BDDK.

Tablo 8. Takipteki Krediler (Toplam Kredilere Oranı, %)

Kredi Türleri	2009	2010	2013	2015
Kurumsal	4,8	3,3	2,6	2,7
KOBİ	-	-	3,2	4,0
Bireysel	6,0	4,1	2,9	4,3
Kredi Kartları	10,3	7,9	5,0	7,4
Tüketici ve Konut	4,3	2,8	2,0	3,3
Konut	2,1	1,4	0,6	0,5
Otomobil	10,3	6,0	2,9	3,3
Tüketici	5,5	3,7	3,1	5,7
Toplam	5,2	3,5	2,7	3,2

Kaynak: BDDK.

Genişleyen kredi hacmi yaklaşık üçte bir oranında paylarla büyük işletmeler, KOBİ'ler ve bireyler arasında geniş bir risk yelpazesinde dağıtılmıştır. Kurumsal krediler ve kurumsal kredilerin içinde yer alan KOBİ kredileri geçen yıllar içerisinde artış göstermiştir. Bireysel krediler ise önceki yıllara göre nispeten azalmıştır. Bireysel krediler ağırlıklı olarak tüketici ve konut kredilerinden oluşmaktadır (Bkz. Tablo 7). Kredilerin %70'i Türk lirası, %30'u ise yabancı para kredilerden ibarettir.

Tahsili gecikmiş alacakların kredilere oranı ise %5,2 seviyelerinden geçen yıllar içerisinde düşüş göstermiş ve 2013 yılında %2,7 olmuştur. Ancak 2015 yılında tekrar yükselerek %3,2 düzeyine ulaşmıştır. Tahsili gecikmiş alacak oranı işletmelerde 2015 yılında %2,7 seviyesindedir. Bireysel kredilerde takipteki alacakların oranı 2013'te yarı yarıya azalmış, ancak 2015'te %4,3'e yükselmiştir. Kredi kartları %7,4 ile en yüksek düzeyde kalmıştır. Takibe düşen tüketici kredileri de %5,7 düzeyinde gerçekleşmiştir. KOBİ kredilerinde ise tahsili gecikmiş alacak oranı %4,0'tür (Bkz. Tablo 8). Mevduatın krediyi karşılama oranı ise 2009 yı-

lında %75 düzeyinde iken, her geçen yıl artmış ve 2015 yılına gelindiğinde %120 seviyesine yükselmiştir. Takipteki kredilerin azalması ve mevduatın krediyi karşılama oranının yükselmesi sektörün aktif kalitesini bir nebze yükseltmiştir. Türk bankacılık sektörünün aktif kalitesi ve likidite açısından da sağlam göstergelere sahip olduğu ve sektörün sağlıklı olduğu sonucu çıkarılabilir.

Ülkemizde ulusal tasarruflardaki yetersizlik, bankaların mevduatı krediye dönüştürme mekanizmalarını etkilemektedir. Türkiye'de tasarrufların GSYH içindeki payının gelişmiş ülke ekonomileri ile yükselen piyasalar ve gelişmekte olan ülkelerin gerisinde kaldığı görülür (Bkz. Tablo 9). Ulusal tasarrufların düşük olması mali piyasaların kısıtlı araçlarla faaliyet göstermesine neden olmakta ve gelişimini sınırlandırmaktadır. Bu nedenle bankalar; kaynak maliyetinin etkin bir şekilde yönetimi çerçevesinde yurtdışı piyasalara yönelmekte ve yabancı kaynakların vadesini uzatmakta, aynı zamanda kaynak çeşitlendirmesi ve likidite yönetimi çerçevesinde menkul kıymet ihraçları gibi alternatif kaynaklara başvurumaktadırlar.

Tablo 9: Tasarruf – Yatırım Dengesi (GSYH’deki Yüzdelik Pay)

Ülke Grupları	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Gelişmiş Ülkeler						
Tasarruflar	20,3	20,8	21,2	21,4	21,9	22,1
Yatırımlar	20,4	20,8	20,8	20,7	20,9	20,9
ABD						
Tasarruflar	15,1	15,7	17,7	18,3	19,2	19,1
Yatırımlar	18,4	18,5	19,4	19,8	20,0	20,3
Euro Bölgesi						
Tasarruflar	21,5	22,4	22,3	22,4	22,8	23,6
Yatırımlar	21,0	21,5	20,1	19,6	19,8	19,8
Japonya						
Tasarruflar	23,8	22,4	21,9	22,2	22,6	25,3
Yatırımlar	19,8	20,2	20,9	21,2	21,8	22,0
İngiltere						
Tasarruflar	13,2	14,1	12,4	12,0	12,7	11,9
Yatırımlar	16,0	15,8	16,0	16,4	17,3	17,2
Yükselen Piyasalar ve Gelişmekte Olan Ekonomiler						
Tasarruflar	32,4	33,2	33,1	32,4	32,7	32,5
Yatırımlar	31,2	31,8	31,9	31,9	32,2	32,5
Dünya						
Tasarruflar	24,4	25,3	25,7	25,7	26,2	26,2
Yatırımlar	24,1	24,8	25,0	25,0	25,3	25,4
Türkiye						
Tasarruflar	13,5	14,4	14,5	13,4	14,9	16,4
Yatırımlar	19,2	22,1	20,6	20,6	20,5	20,4

Kaynak: IMF (2016), *World Economic Outlook*, ss.254-256 ve T.C. Kalkınma Bakanlığı (2016), *Temel Ekonomik Göstergeler*.

Ülkemizde ulusal tasarruf açığı azalırsa sermaye birikimi sağlanabilecek, bu biriken sermaye mevduata dönüşebilecek, böylece daha fazla kaynak kredi mekanizmasına aktarılacaktır. Tasarruf açığına rağmen geçen yıllar içerisinde ülkemizdeki tüm bölgelerde mevduatın krediye dönüşüm oranı yükselmiştir. Bu durum Türk bankacılık sisteminin artık daha etkin çalıştığının ve asli görevini yerine getirmeye başladığının bir göstergesi

olarak kabul edilebilir. Kredi/mevduat oranının en yüksek olduğu bölgeler sırasıyla Güneydoğu Anadolu, Kuzeydoğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri olmuştur. Bu oranın en düşük olduğu Türkiye içindeki bölgeler ise sırasıyla İstanbul ili ve Batı Anadolu Bölgesi’dir (Bkz. Tablo 10). Bu durum, büyük şehirlerde bankaların mevduatı krediye dönüştürmek yerine diğer alternatif yatırımlara kaynaklarını yönlendirdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 10: Bölgelere Göre Kredi-Mevduat Oranı (%)

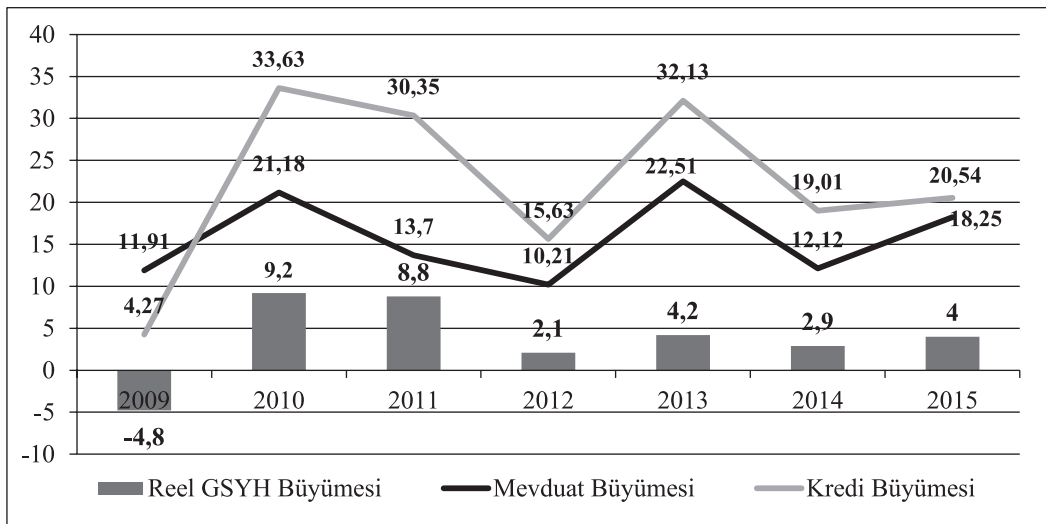
BÖLGELER	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
İstanbul	62,4	76,4	83,8	87,2	93,3	99,8	102,6
Batı Marmara	73,4	87,2	113,6	122,1	132,9	128,9	121,5
Ege	70,3	84,8	100,6	106,7	120,0	125,3	123,8
Doğu Marmara	83,0	103,7	126,1	137,2	155,0	147,2	149,3
Batı Anadolu	53,0	54,7	62,3	70,0	82,9	95,6	103,5
Akdeniz	87,6	108,5	129,0	139,8	148,0	157,4	159,5
Orta Anadolu	72,8	92,3	114,5	126,4	124,7	134,4	129,5
Batı Karadeniz	80,2	99,5	124,3	132,9	142,9	143,4	136,5
Doğu Karadeniz	86,4	103,6	127,1	140,8	144,7	148,2	130,0
Kuzeydoğu Anadolu	93,8	100,2	138,9	165,6	166,7	173,6	180,5
Ortadoğu Anadolu	79,0	94,1	125,2	138,1	140,9	159,2	153,9
Güneydoğu Anadolu	114,8	157,7	196,8	224,8	253,5	285,8	283,6
Kıbrıs	45,3	49,9	60,8	68,2	80,6	46,5	86,8
Yabancı Ülkeler	151,9	92,0	101,5	75,4	64,5	61,5	63,6
Toplam	74,8	82,5	94,6	99,2	107,0	113,6	115,8

Kaynak: TBB, İstatistiki Raporlar, İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Dağılımı, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (13/10/2016).

Bankaların topladıkları kaynakları krediye dönüştürme oranının Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı sonrası artması kredi piyasasındaki rekabetçi davranışları da hızlı bir şekilde arttırmıştır. 2008 Küresel Krizi sonrası gelişmiş ülkelerde bankacılık sisteminde sorunlar yaşanmış ve gelişmiş ülkelerin kredi hacminde belirgin bir artış gözlenmemiştir. Eylül 2010 itibarıyla kredi büyümesi Euro bölgesinde yıllık %2,4, ABD’de %0,6 iken,

Türkiye’de %26,5 düzeyinde gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde kredi artışındaki hızlı büyümeye rağmen, ülkemizde banka kredilerinin GSYH’ye oranı gelişmiş ülkelere göre düşük seviyelerde kalmıştır. Bu durum, ülkemizin küresel finansal krizden göreceli olarak daha az etkilenmesine katkıda bulunduğu gibi, büyüme potansiyelinin varlığına da işaret etmektedir (TCMB, (2010), Finansal İstikrar Raporu).

Grafik 2: Ekonomik Büyüme, Kredi ve Mevduat Artış Hızları (Yıllık %)

Kaynak: TBB, İstatistiki Raporlar, İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Dağılımı, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (13/10/2016).

Kredi ve mevduat artışının GSYH'ye oranı incelendiğinde en düşük seviyenin 2012 yılında yaşandığı görülür. Bu dönemde bankalar, diğer finansman ihtiyaçlarını da ağırlıklı olarak yurt dışı bankalardan sağlanan kaynaklardan ve ihraç edilen menkul kıymetlerden sağlamışlardır. Repo işlemlerinden sağlanan fonların bankaların finansman kaynakları içindeki payı daralmıştır. 2012 yılında bankaların finansman maliyetlerindeki artışın etkisiyle öz kaynaklar ile finansman eğilimi devam etmiştir. Kredi ve mevduat artışının GSYH'ye oranı 2013 yılında tekrar yükselmiş, ancak 2014 yılı itibarıyla düşüşe geçmiştir. 2015 yılında makul seviyelerde artış görülse de henüz arzu edilen ölçekte bir değişim görülmemiştir. Mevduat ve kredi artışının görüldüğü yıllarda reel GSYH artmış, mevduat ve kredi azalışının görüldüğü yıllarda ise reel GSYH azalmıştır (Bkz. Grafik 2). Bu durum mevduatlardaki büyümenin kredi mekanizması ile

reel yatırımlara aktarılabilmesinin ve ekonomik büyümenin sağlanabileceğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

4. Bankaların Kredi Arzının Belirleyicilerine Yönelik Bir Model Uygulaması

4.1. Modele İlişkin Literatür

Tasarrufların yatırıma dönüşümünde banka kredilerinin rolünü konu alan çalışmada banka kredilerinin ve kredi arzının (potansiyel kredi arzı) belirleyicilerine yönelik bir model uygulamasına gidilmiştir. Bu çerçevede kredi arzının belirleyicilerinin hangi değişkenlere bağlı olduğuna yönelik literatürde yer alan çalışmalar aşağıda görülmektedir.

Tablo 11: Literatürde Çeşitli Kredi Arz Modelleri ve Kullanılan Değişkenler

Yazarlar ve Çalışmanın Yılı	Seçilmiş Ülkeler	Kullanılan Model	Kullanılan Değişkenler
Blundell-Wignall ve Gizycki (1992)	Avusturalya	VaR Modeli	Menkul Kıymetleştirme, Bankaların Hisse Fiyatlarında Görülen Dalgalanma, Bankaların Karlılığı, Tahvil Faizi ile Kredi Faizleri Arasındaki Fark, M3, Enflasyon Oranı
Catao (1997)	Arjantin	Görünürde İlişiksiz Regresyon Modeli	Bankaların Kredi Verme Kapasitesi, Kredi Faiz Oranı, Sorunlu Kredilerin Toplam Kredilere Oranı
Ghosh ve Ghosh (1999)	Endonezya, Kore ve Tayland	VaR Modeli	Bankaların Kredi Verme Kapasitesi, Kredi ve Mevduat Faizi Arasındaki Fark, Sanayi Üretimi
Kim (1999)	Kore	VaR Modeli	Mevduatlar, Kredi Faiz Oranı, Sanayi Üretimi, Önceki Dönem Kredi Hacmi, Tahvil Faizi ile Kredi Faizleri Arasındaki Fark
Barajas ve Steiner (2002)	Kolombiya, Meksika ve Peru	Ekonometrik Dengesizlik Yaklaşımı	Bankaların Kredi Verme Kapasitesi, Kredi Faiz Oranı, Kredi ve Mevduat Faizi Arasındaki Fark, Sorunlu Krediler, Karşılıkların Tahsili Gecikmiş Alacaklara Oranı, Mevduat Faiz Oranı, Devlet Tahvili Faiz Oranı
Bikker ve Hu (2002)	26 OECD Ülkesi	Basit Regresyon Modeli	Mevduatlar, Öz Sermaye, Sorunlu Krediler, M3

Mihai (2003)	Romanya	Ön Regresyon ve VaR Analizi, Dengesizlik Modeliyle Tahmin	Mevduatlar, Kredi Faiz Oranı, M3, Reel Sektör Kredileri Dışındaki Krediler (Kamu hariç)
Hurlin ve Kierzenkowski (2007)	Polonya	Sabit Verilerle Dengesizlik Modeli	Mevduatlar, Kredi Faiz Oranı, Sanayi üretimi, Repo Faiz Oranı, MB Döviz Varlıkları/MB'nin Topladığı Bankacılık Fonu
Öztürkler ve Çermikli (2007)	Türkiye	Basit VaR Modeli	Nominal Faiz Oranı, Kesişim Değeri, Sanayi Üretim Endeksi, Toptan Eşya Fiyat Endeksi, M1
Pavla (2008)	Çek Cumhuriyeti	Dengesizlik Modeli	Bankaların Kredi Verme Kapasitesi, GSYH
Chen (2008)	Tayvan	Basit Regresyon Modeli	Mevduatlar, Kredi ve Mevduat Faizi Arasındaki Fark, Sorunlu Krediler, Menkul Kıymet Borsası Endeksi, Reel Sektör Kredileri Dışındaki Krediler (Kamu hariç), Öz Sermaye/Aktif, Konut Fiyatları Endeksi, Enflasyon Oranı
Altunç (2008)	Türkiye	Hata Düzeltme Modeli ile Geliştirilmiş Granger Nedensellik	Fert Başına Reel GSYH Artışı, M2/GSYH, Özel Sektöre Verilen Krediler/GSYH, Toplam Finansal Varlıklar/GSYH, Menkul Kıymetler/GSYH
Ceylan ve Durkaya (2010)	Türkiye	Granger Nedensellik Testi ve Hata Düzeltme Modeli	Reel GSYH, Ticari ve Bireysel Krediler, Küçük Esnaf Kredileri, Konut Kredileri
De Bondt , Maddalon, Peydro ve Scope (2010)	Germany	Dengesiz Panel Regresyon Analizi	Avrupa Gecelik Ortalama Faiz Oranı Endeksi (EONIA), Banka Kredi Büyümesi, Banka Yayılması (Spread), Kredi Talebi, Ortalama Kredi Marjı, Riskli Kredilerin Marjı, Kredi Standartları, Faiz Giderleri, Teminatlar, Kredi Taahhütleri, Vade
Yükseltürk (2010)	Türkiye	Portföy Yönetimi Yaklaşımı	Kredi Arzı, Ulusal Mali Endeks/Ulusal 100 Endeksi, Ticari Kredilere Uygulanan Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranı, Borsaya Kote Şirketlerin Piyasa Değeri, Risk Primi, Beklenen Enflasyon, Beklenen Büyüme, Ulusal Mali Endeksin Varyansı/Ulusal 100 Endeksinin Varyansı, Tahsili Gecikmiş Alacaklar/Toplam Krediler, Reel Efektif Döviz Kuru

Kurul (2011)	Türkiye	Panel Veri Analizi	Kredi Standartlarındaki Net Değişim Yüzdesi, Kredi Talebinin Net Değişim Yüzdesi, Bir Dönem Gecikmeli Kredi Büyüme Oranı, Bir Dönem Gecikmeli TCMB Politika Faizi
Özgür (2011)	Türkiye	Dengesizlik Modeli	Reel Kredi Hacmi, Reel Alınan Krediler Hacmi, Reel Mevduat, Serbest Sermaye Rasyosu, Sanayi Üretim Endeksi, Reel Faiz Marjı (Reel Kredi Faizi ile Reel Mevduat Faizi Arasındaki Fark), Tasfiye Olunacak Alacaklar Rasyosu
Tunç (2012)	Türkiye	SUR Yöntemi	Reel Yurt İçi Krediler, Reel Konut Kredileri, Reel Taşıt Kredileri, Reel Diğer Bireysel Krediler, Kredi Standartları, Kredi Talebi, Kredi Faizi, DİBS Faizi, Bankaların Sermaye / Likit Varlıkları, Bankaların Likit Varlıkları / Toplam Varlıkları, Reel Donuk Alacaklar, Reel GSYH, Banka Büyüklüğü
Mercan (2013)	Türkiye	Sınır Testi Yaklaşımı	Reel GSYH, Bankacılık Sektörü Yurtiçi Kredi Hacmi
Tiryaki (2014)	Türkiye	VaR Modeli	GSYH Büyüme Oranı, Cari Hesap Dengesi/ GSYH, Tüketici Kredileri Artış Hızı, Kredi Kartı Alacakları Artış Hızı, Bireysel Krediler/ Toplam Krediler, Bireysel Krediler/GSYH, Toplam Krediler/GSYH
Göçer, Mercan ve Bölükbaş (2015)	Türkiye	Çoklu Yapısal Kırılmalı Birim Kök Testi, Çoklu Yapısal Kırılmalı Eş Bütünleşme Testi ve Dinamik En Küçük Kareler Yöntemi	Model 1: İşsizlik Oranı, Bankacılık Sektörü Kredi Hacmi Model 2: GSYH, Bankacılık Sektörü Kredi Hacmi
Nalin ve Taşdelen (2016)	Türkiye	Birim Kök Testi, EKK Yöntemi	Kredi Hacmi, Bankacılık Kredi Kullanırma Kapasitesi, TCMB Faiz ve Reeskont Gelirleri, TCMB Gecelik Faiz Oranı, Tüketici Kredisiz Faiz Oranı, Tasfiye Olunacak Alacaklar, Sanayi Üretim Endeksi, Enflasyon (TÜFE)

4.2. Ekonometrik Analiz

İktisat teorisinde yer alan Wicksell, Keynes, Gurley ve Shaw'a ait çalışmalarda tasarrufların yatırımlara dönüşümünde finansal aracılardan rolünden bahsedilmiş ve kredi mekanizmasının belirleyici olduğu vurgulanmıştır. Bu çerçevede literatürde ulusal ve uluslararası alanda birçok çalışma yapılmıştır. Bu nedenle bu çalışmada da tasarrufların krediye dönüşümü ve ekonomiye aktarılması literatürde yer alan değişkenler dikkate alınarak ve Türkiye için en uygun değişkenler seçilmeye çalışarak bir regresyon modeli kurgulanmış ve analiz edilmiştir.

4.2.1. Kullanılan Yöntem ve Değişkenler

Çalışmada krediler ve kredi arzı değişkenlerini etkilediği düşünülen bağımsız değişkenler ile regresyon modeli analiz edilmiştir. Modelde kullanılan değişkenler ve tanımları Tablo 12' de verilmiştir.

Modelde iki ayrı bağımlı değişken kullanılmıştır. Birincisi krediler toplamı olup bağımsız değişkenlerle ilişkilendirilmiştir. İkincisi ise kredi arzı olup toplam varlıklardan öz kaynakların, zorunlu karşılıkların ve nakit varlıkların (Nakit + Merkez Bankasından Alacaklar) çıkarılması yoluyla hesaplanmış ve bağımsız değişkenlerle ilişkilendirilmiştir. Bağımlı değişkenlerin bağımsız değişkenlerle ilişkilerinin yönü ise aşağıda ifade edildiği gibidir.

Banka mevduatlarındaki artışın kredileri ve kredi arzını pozitif yönlü etkilemesi beklenmektedir.

Bankaların ticari kredilere uyguladıkları ağırlıklı ortalama faiz oranı fiyat rolünü üstlenmekte, kredileri negatif, kredi arzını ise pozitif yönlü etkilemesi beklenmektedir.

Banka öz kaynaklarındaki artışın kredileri ve kredi

arzını pozitif yönlü etkilemesi beklenmektedir.

Sanayi üretim endeksinin arzı artırıcı etkisi olduğundan kredileri ve kredi arzını pozitif yönlü etkilemesi beklenmektedir.

Tahsili gecikmiş alacaklarının toplam kredilere oranı bankaların kredi riskini göstermekte olup, söz konusu oran yükseldikçe bankalar kredi vermeye daha az istekli olacak, dolayısıyla krediler azalacak ve kredi arzı daralacaktır.

Bankaların karlılığı artarsa bankalar daha fazla risk alabilecek hem krediler hem de kredi arzı genişleyecektir.

TÜFE bazlı reel efektif döviz kurunun artması ise ülkeye giren yabancı kaynak azalışını göstermekte, bu da bankaların krediye yönlendirebilecekleri kaynaklarda azalma anlamına gelmektedir. Hem krediler hem de kredi arzı daralacaktır.

Ülkede M2 para arzındaki genişleme de kredileri ve kredi arzını genişletebilecektir.

Fiyat endeksi dolayısıyla enflasyon beklentisindeki yükseliş, makroekonomik belirsizlikleri arttırabilecek, ileride kaynak maliyeti yükselebileğinden krediler ve kredi arzı üzerinde negatif etki doğurması beklenebilecektir.

Gecelik TCMB borçlanma faizi ile kredi faizi arasındaki fark ise risk primini göstermektedir. Risk priminin arttığı dönemlerde bankaların kredileri ve kredi arzını azaltması beklenmektedir.

4.2.2. Modele İlişkin Uygulama ve Sonuç

Modele ait regresyon çözümlemesinde Newey-West algoritması altında çözümler gerçekleştirilmiştir. İlk olarak krediler bağımlı değişken alınarak çözümleme gerçekleştirilmiştir.

Tablo 12: Regresyon Modeli Değişkenleri

Bağımsız değişken grubu	Mevduat
	Ticari Kredi Ağırlıklı Ortalama Faiz Oranı
	Öz Kaynaklar
	Sanayi Üretim Endeksi
	Tahsili Gecikmiş Alacak/Kredi
	Banka Karlılığı
	TÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru
	M2
	Fiyat Endeksi
	Gecelik TCMB Borçlanma Faizi - Kredi Faizi
Bağımlı değişken grubu	Krediler
	Kredi Arzı

Model 1:

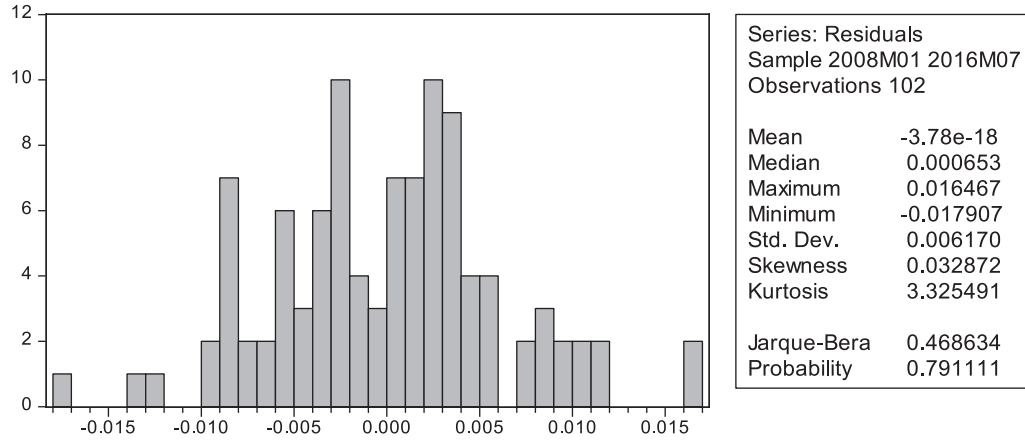
Bağımsız değişkenler	katsayı	Std. hata	t istatistiği	olasılık
Mevduat	0.259595	0.074059	3.505245	0.0007*
Ticari Kredi Ağırlıklı Ort. Faiz Oranı	-0.046594	0.015424	-3.020833	0.0032*
Öz Kaynaklar	0.174286	0.055964	3.114233	0.0025*
Sanayi Üretim Endeksi	0.020699	0.009986	2.072712	0.0310*
Tahsili Gecikmiş Alacak/Kredi	-0.275759	0.028370	-9.719921	0.0000*
Banka Karlılığı	0.025700	0.001906	13.48189	0.0000*
TÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru	-0.008211	0.040885	-0.200827	0.8413
M2	0.060671	0.123619	0.490789	0.6248
Fiyat Endeksi	-0.120730	0.083611	-1.443958	0.1522
Gecelik TCMB Borçlanma Faizi - Kredi Faizi	-6.49E-05	0.000149	-0.435242	0.6644
sabit	0.017062	0.001659	10.28455	0.0000
R-squared	0.827206	Mean dependent var		0.017932
Adjusted R-squared	0.808218	S.D. dependent var		0.014844
S.E. of regression	0.006501	Akaike info criterion		-7.132253
Sum squared resid	0.003846	Schwarz criterion		-6.849168
Log likelihood	374.7449	Hannan-Quinn criter.		-7.017622
F-statistic	43.56383	Durbin-Watson stat		1.515283
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic		61.70371
Prob(Wald F-statistic)	0.000000			

* 0,05 seviyesinde anlamlı

Modelde reel efektif döviz kuru, M2, fiyat endeksi, gecelik TCMB borçlanma faizi ile kredi faizi farkı değişkenleri krediler üzerinde istatistik anlamlı ve önemli çıkmamıştır. Buna karşılık, mevduat %1 arttıkça krediler %25 artacaktır. Faiz oranı %1 arttıkça krediler %4 düşecektir. Öz kaynaklar %1 arttıkça krediler %17 artacaktır. Sanayi Üretim Endeksi %1 arttıkça krediler %2 artacaktır. Tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere ora-

nı %1 arttıkça krediler %27 düşecektir. Banka karlılığı %1 arttıkça krediler %2 artacaktır. Ele alınan bağımsız değişkenler krediler değişkenini %82,7 açıklamaktadır. Modelin anlamlılığını gösteren F testi $p < 0,05$ olduğundan modelin anlamlı olduğunu belirten H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen modelin varsayımlarının testi için öncelikle hata paylarının normal dağılım testi olan Jarque-bera (JB) uygulanmıştır.

Sonuçlardan görüleceği üzere $p > 0,05$ olduğundan normal dağılımı belirten H_0 hipotezi kabul edilir.

Hata paylarının ardışık bağımlılığı (otokorelasyon) sınaması için LM testi uygulanmıştır.

Test sonuçlarında $p > 0,05$ olduğundan otokorelasyon bulunmadığını belirten H_0 hipotezi kabul edilir.

Hata payı varyanslarının sabit olup olmadığının

belirlenmesi için Harvey testi uygulanmıştır.

$p > 0,05$ olduğundan homoskedastiteyi belirten H_0 hipotezi kabul edilir.

Yapısal kırılma için CUSUM test uygulanmıştır, güven sınırlarının içinde yer aldığı görülmüştür.

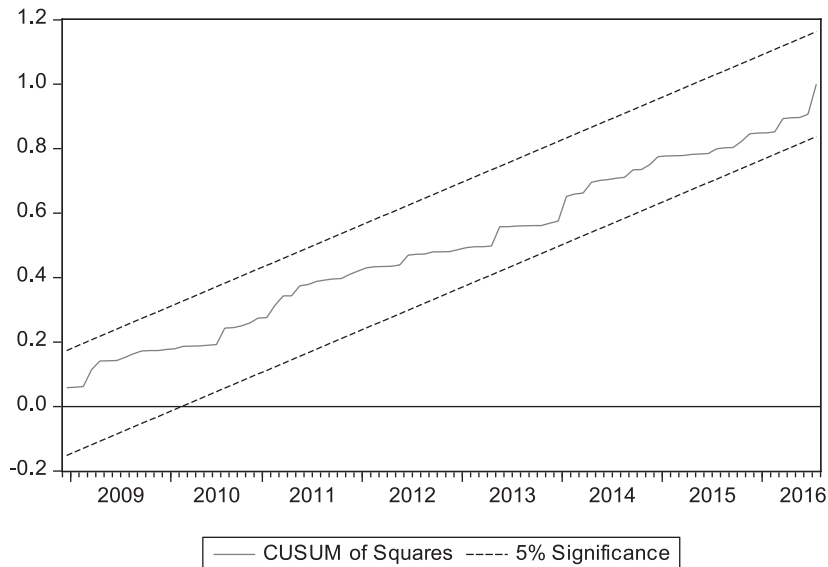
Böylece diagnostik testler regresyon sonuçlarının güvenilir olduğunu doğrulamıştır.

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:

F-statistic	2.236373	Prob. F(2,89)	0.1128
Obs*R-squared	4.880782	Prob. Chi-Square(2)	0.0871

Heteroskedasticity Test: Harvey

F-statistic	0.384643	Prob. F(10,91)	0.9504
Obs*R-squared	4.136538	Prob. Chi-Square(10)	0.9410
Scaled explained SS	3.237460	Prob. Chi-Square(10)	0.9753

Model 2:

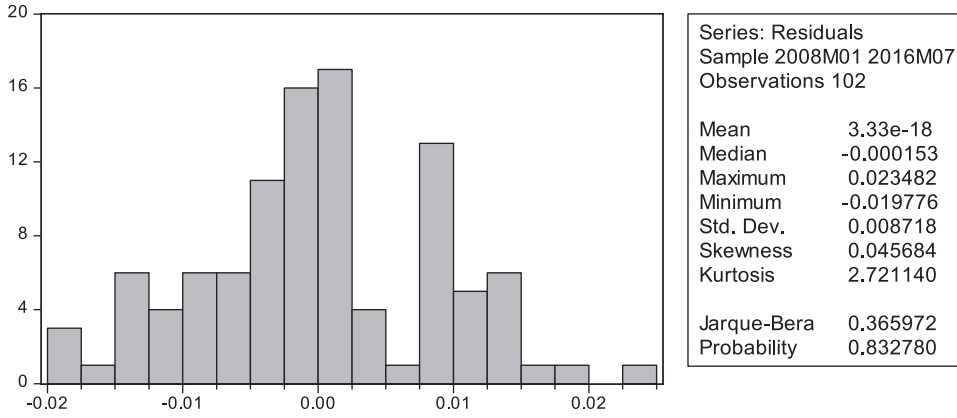
Bağımsız değişkenler	katsayı	Std. hata	t istatistiği	olasılık
Mevduat	0.350108	0.141607	2.472398	0.0153*
Ticari Kredi Ağırlıklı Ort. Faiz Oranı	-0.019896	0.010488	-1.897052	0.0610
Öz Kaynaklar	0.209359	0.085043	2.461807	0.0157*
Sanayi Üretim Endeksi	0.023721	0.002024	11.71700	0.0000*
Tahsili Gecikmiş Alacak/Kredi	-0.117850	0.028664	-4.111474	0.0001*
Banka Karlılığı	0.018411	0.002388	7.708430	0.0000*
TÜFE Bazlı Reel Efektif Döviz Kuru	-0.079745	0.046730	-1.706505	0.0913
M2	0.177434	0.204118	0.869275	0.3870
Fiyat Endeksi	-0.085151	0.099862	-0.852683	0.3961
Gecelik TCMB Borçlanma Faizi - Kredi Faizi	-2.23E-05	0.000443	-0.050355	0.9599
sabit	0.010794	0.002595	4.160245	0.0001
R-squared	0.783189	Mean dependent var		0.014858
Adjusted R-squared	0.748375	S.D. dependent var		0.015489
S.E. of regression	0.009184	Akaike info criterion		-6.441053
Sum squared resid	0.007676	Schwarz criterion		-6.157967
Log likelihood	339.4937	Hannan-Quinn criter.		-6.326422
F-statistic	19.62375	Durbin-Watson stat		2.145703
Prob(F-statistic)	0.000000	Wald F-statistic		37.39114
Prob(Wald F-statistic)	0.683189			

* 0,05 seviyesinde anlamlı

İkinci modelde kredi arzı bağımlı değişken alınarak çözümleme gerçekleştirilmiştir. Modelde ticari kredi ağırlıklı ortalama faiz oranı, reel efektif döviz kuru, M2, fiyat endeksi, gecelik TCMB borçlanma faizi ile kredi faizi farkı değişkenleri kredi arzı üzerinde istatistik anlamlı ve önemli çıkmamıştır. Buna karşılık, mevduat %1 arttıkça kredi arzı %35 artacaktır. Öz kaynaklar %1 arttıkça kredi arzı %20 artacaktır. Sanayi üretim endeksi %1 arttıkça kredi arzı %2 artacaktır. Tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranı %1 arttıkça kre-

di arzı %11 düşecektir. Banka karlılığı %1 arttıkça kredi arzı %1 artacaktır. Ele alınan bağımsız değişkenler kredi arzı değişkenini %78,3 açıklamaktadır. Modelin anlamlılığını gösteren F testi $p < 0,05$ olduğundan modelin anlamlı olduğunu belirten H1 hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen modelin varsayımlarının testi için öncelikle hata paylarının normal dağılım testi olan Jarque-bera (JB) uygulanmıştır.

Sonuçlardan görüleceği üzere $p > 0,05$ olduğundan normal dağılımı belirten H_0 hipotezi kabul edilir.

Hata paylarının ardışık bağımlılığı (otokorelasyon) sınaması için LM testi uygulanmıştır.

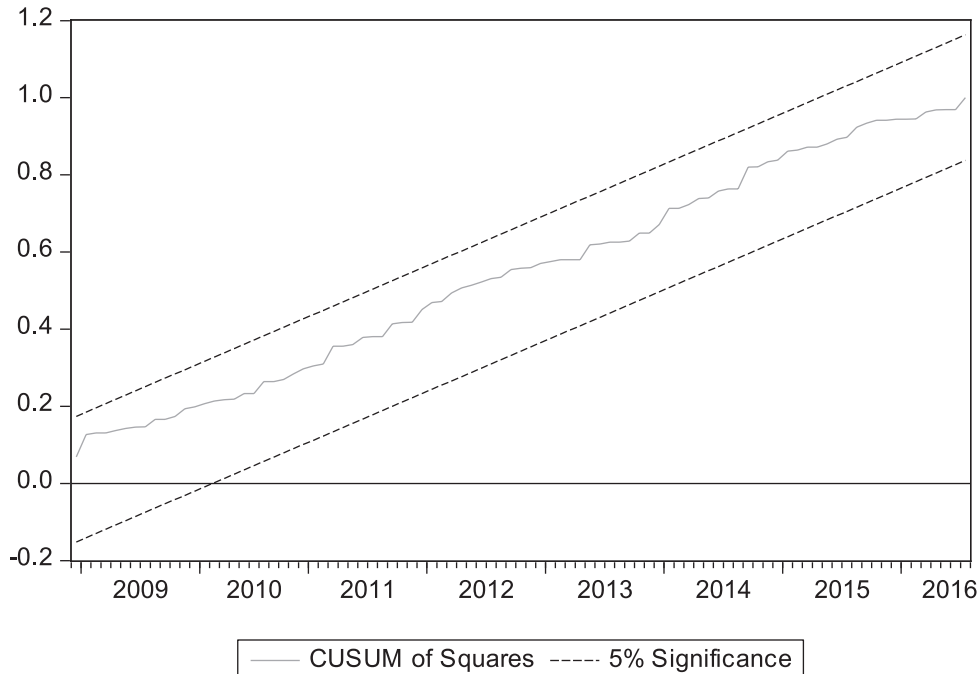
Test sonuçlarında $p > 0,05$ olduğundan otokorelasyon bulunmadığını belirten H_0 hipotezi kabul edi-

lir. Hata payı varyanslarının sabit olup olmadığının belirlenmesi için Harvey testi uygulanmıştır.

$p > 0,05$ olduğundan homoskedasiteyi belirten H_0 hipotezi kabul edilir.

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:			
F-statistic	0.969435	Prob. F(2,89)	0.3833
Obs*R-squared	2.174700	Prob. Chi-Square(2)	0.3371

Heteroskedasticity Test: Harvey			
F-statistic	0.931709	Prob. F(10,91)	0.5083
Obs*R-squared	9.473392	Prob. Chi-Square(10)	0.4878
Scaled explained SS	11.78366	Prob. Chi-Square(10)	0.2998

Yapısal kırılma için CUSUM test uygulanmıştır, güven sınırlarının içinde yer aldığı görülmüştür.

Böylece diagnostik testler regresyon sonuçlarının güvenilir olduğunu doğrulamıştır.

Türkiye’de krediler ve kredi arzının etki değerlerini tahmin etmek için oluşturulan regresyon ve modelden elde edilen performans ölçütleri karşılaştırıldığında modelin anlamlı ve açıklayıcı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bağımsız değişkenlerdeki değişimlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri incelendiğinde 1. Modelde özellikle tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranının krediler üzerinde %27 negatif yönlü etkiye sahip olduğu, mevduatın ise krediler üzerinde %25 pozitif yönlü etkili olduğu, öz kaynakların ise kredileri %17 pozitif yönlü etkilediği gözlenmiştir. 2. Modelde ise özellikle mevduatın kredi arzı üzerinde %35 pozitif yönlü etkili olduğu, öz kaynakların kredi arzı üzerinde %20 pozitif yönlü etkili olduğu, tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranının ise kredi arzı üzerinde %11 negatif yönlü etkiye sahip olduğu görülmüştür. Elde edilen bulguların literatür ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

SONUÇ

Finans teorisinde finansal derinlikle GSYİH artışı arasında doğrusal bir ilişki bulunmakta, iyi işleyen finansal piyasaların ve güçlü finansal düzenlemelerin ekonomik büyüme üzerine olumlu etkileri olduğu ortaya konulmaktadır. Finansal kaynakların etkin şekilde dağılımı ve yatırımlara dönüştürülmesi sürecinde finans sektöründe önemli payı olan bankaların rolü büyüktür. Bankalar müşterilerine açtıkları tasarruf hesaplarıyla ülkede tasarruf birikiminin oluşmasına ve iyi işlettikleri kredi mekanizması ile kaynakların ekonomiye aktarılmasına aracılık etmekte, böylece ülkede reel yatırımlar genişlemekte, istihdam artışı sağlanmakta ve neticede ekonomik büyüme ve refah artışına da katkıda bulunmaktadır.

Türkiye’de 2001 yılından bu yana uygulanan ekonomik reformlarla finans piyasaları hızlı bir değişim ve gelişim sürecine girmiştir. Türk finans sisteminin en önemli aktörü olan bankalar reformların bir sonucu olarak iyi bir performans sergilemiş, ekonomik faaliyetlerin finansmanı ve parasal aktarım mekanizması işlevini sağlıklı şe-

kilde sürdürmüşlerdir. Son yıllara ait temel sağlamlık göstergeleri Türk bankacılık sektörünün risklere dayanabilecek, ödeme sistemlerinin etkili olarak çalışmasını ve beklenmedik şoklara dirençli olmasını sağlayabilecek ve ekonomik büyümenin finansmanını destekleyebilecek güçte olduğunu göstermektedir.

Ancak Türkiye’de tasarrufların GSYH içindeki payının düşük olması mali piyasaların kısıtlı araçlarla faaliyet göstermesine neden olmakta ve gelişimini sınırlandırmaktadır. Türkiye’de tasarrufların yetersiz olması, değişken faiz oranları, tahsili gecikmiş alacakların yarattığı risk algısı ve tasarrufların krediye dönüştürülmesinde karşılaşılan zorluklar bankaların mevduatları krediye dönüştürme sürecini, kredi hacmini ve arzını etkilemekte, kısacası bankaların kredi mekanizmasının işleyişindeki etkinliğini azaltmakta ve yatırımları olumsuz etkilemektedir. Buna karşın bankaların kaynaklarını krediye dönüştürme oranı Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı sonrası artmıştır. Türkiye’de hem kredilerin hem de yatırımların arttırabilmesi için tasarrufların dolayısıyla mevduatların arttırması büyük bir önem taşımaktadır.

Çalışmada ülkede yatırım hacmini etkileyen krediler ve kredi arzı bağımlı değişkenlerini etkilediği düşünülen bağımsız değişkenler ile regresyon modeli analiz edilmiştir. Kredileri en çok sırasıyla tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranının, mevduatların ve öz kaynakların etkilediği gözlenmiştir. Kredi arzını ise en çok sırasıyla mevduatların, öz kaynakların, tahsili gecikmiş alacakların toplam kredilere oranının etkilediği görülmüştür. Elde edilen bulguların literatür ile uyumlu olduğu tespit edilmiştir.

Kaynakça

- ALTUNÇ, Ö. F. (2008). “Türkiye’de Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme Arasındaki Nedenselliğin Ampirik Bir Analizi”. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*. 3(2), ss. 113-127.
- BARAJAS, A. ve R. Steiner (2002). *Credit Stagnation in Latin America*. IMF Working Paper. No. 02/53.
- BARAJAS, A., R. Steiner ve N. Salazar (2000). “The Impact of Liberalization and Foreign Investment in Colombia's Financial Sector”. *Journal of Development Economics*, 63(1), ss.157-196.
- BAXTER, M. ve M. J. Crucini (1993). “Explaining Saving-Investment Correlations”. *The American Economic Review*. Vol. 83. No.3, ss.434-436.

- BAYOUMI, T. (1990). *Saving-Investment Correlations*. IMF Staff Papers. Vol.37. No:2.
- BDDK (2005). *Türk Bankacılık Sektöründe Aracılık Maliyetlerinin Azaltılması*. Ankara. ARD Çalışma Raporları.
- BDDK (2012). *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*. Sayı.2012/1.
- BDDK (2014). *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü*. Sayı.2014/1.
- BDDK (2016). *Türk Bankacılık Sektörü Temel Göstergeleri*. Sayı.2016/2.
- BIKKER, J.A. ve H. Hu (2002). "Cyclical Patterns in Profits, Provisioning and Lending of Banks and Procyclicality of New Basel Capital Requirements". BNL Quarterly Review. No. 221. June 2002, ss. 143-175.
- BLANO, R., S. Brennan ve I. W. Marsh (2005). "An Empirical Analysis of the Dynamic Relation between Investment-Grade Bonds and Credit Default Swaps". *The Journal of Finance*. Vol.60. Issue 5, ss.2279-2281.
- BLUNDELL-WIGNALL, A. ve M. Gizycki (1992). *Credit Supply and Demand and the Australian Economy*. Reserve Bank of Australia. Research Discussion Paper. No. 9208.
- BOCUTOĞLU, E. (2012). *İktisadi Düşünceler Tarihi*. Trabzon. Murathan Yayınevi.
- CATAO, L. (1997). *Bank Credit in Argentina in the Aftermath of the Mexican Crisis: Supply or Demand Constrained?* IMF Working Paper. March. No. 97/32.
- CEYLAN, S. ve M. Durkaya (2010). "Türkiye'de Kredi Kullanımı-Ekonomik Büyüme İlişkisi". *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(2), ss. 21-35.
- CHEN, N. (2008). "Identifying the Demand and Supply Effects of Financial Crisis on Bank Credit-Evidence from Taiwan". *Southern Economic Journal*. 75(1), ss.26-49.
- CLAESSENS, S., A. Demirgüç-Kunt ve H. Huizinga (2000). "The Role of Foreign Banks in Domestic Banking Systems". *The Internationalization of Financial Services: Issues and Lessons for Developing Countries*, ss. 117-138.
- CLARKE, G., R. Cull, L. d'Amato ve A. Molinari (2000). "On the Kindness of Strangers? The Impact of Foreign Entry on Domestic Banks in Argentina". *The Internationalization of Financial Services: Issues and Lessons For Developing Countries*, ss. 331-354.
- DE BONDT, G., A. Maddaloni, J.L. Peydró ve S. Scopel (2010). *The Euro Area Bank Lending Survey Matters: Empirical Evidence for Credit and Output Growth*. European Central Bank Working Paper Series. No. 1160.
- DOĞRU, C. (2011). "Karlılığın Belirleyicileri Analizi: Teori ve Orta Ölçekli Bir Banka Uygulaması". *Maliye Finans Yazıları*. Yıl. 25. Sayı. 91. Nisan, ss.47-75.
- FELDSTEIN, M. ve C. Horioka (1980). "Domestic Saving and International Capital Flows". *The Economic Journal*. Vol. 90. Issue. 358, ss.327-329.
- GHOSH, S.R. ve A.R. Ghosh (1999). *East Asia in the Aftermath: Was There a Church?*. IMF Working Paper. No. 99/28.
- GOLDBERG, L., B. G. Dages ve D. Kinney (2000). "Foreign and Domestic Bank Participation in Emerging Markets: Lessons from Mexico and Argentina". *National Bureau of Economic Research*. No. w7714.
- GÖÇER, İ., M. Mercan ve M. Bölükbaş (2015). "Bankacılık Sektörü Kredilerinin İstihdam ve Ekonomik Büyüme Üzerindeki Etkileri: Türkiye Ekonomisi İçin Çoklu Yapısal Kırımlı Eş Bütünleşme Analizi". *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 33(2), ss. 65-84.
- GREENWOOD, J. ve B. Jovanovic (1990). "Financial Development and Economic Development". *Economic Development and Cultural Change*, 15, ss.257-268.
- GURLEY, J. G. ve E. S. Shaw (1956). "Financial Intermediaries and the Saving-Investment Process". *Journal of Finance*. Vol.11, ss.274-276.
- [Http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURK-ISHEXTN/Resources/455687-1331626580764/CEM_Yurtici-Tasaruflar_Bolum5.pdf](http://siteresources.worldbank.org/TURKEYINTURK-ISHEXTN/Resources/455687-1331626580764/CEM_Yurtici-Tasaruflar_Bolum5.pdf), (Erişim Tarihi:14.11.2016.).
- HURLIN, C. ve R. Kierzenkowski. (2007). "Credit Market Disequilibrium in Poland: Can We Find What We Expect? Non-Stationarity and the Short-side Rule". *Economic Systems*. Vol. 31, ss. 157-183.
- IMF Data Source.
- IMF (2016). *World Economic Outlook*.
- JENSEN, Michael C. ve William H. Meckling (1976). "Theory of the Firm, Managerial Behaviour, Agency Costs and Ownership Structure". *Journal of Financial Economics*. 3(4), ss. 305-360.
- KEYNES, J.M. (2006) *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. The University of Adelaide Library. Electronic Texts Collection.
- KIM, H. E. (1999). *Was Credit Channel a Key Monetary Transmission Mechanism Following the Recent Financial Crisis in the Republic of Korea? The World Bank Policy Research Working Paper*. No. 3003.
- KUIJS, L. (2006). *How Will China's Saving-Investment Balance Evolve? World Bank Policy Research Working Paper*. No.3958.
- KURUL, D. M. (2011). "Türkiye'de Kredi Arzı: Kredi Eğilim Anketi Göstergeleri Kredi Büyümesi ve Ekonomik Faaliyet İçin Bilgi Verici Mi?" *İktisat İşletme ve Finans*. Cilt. 26. Sayı. 307, ss.9-30.
- KÜÇÜKKALAY, A. M. (2011). *İktisadi Düşünce Tarihi*. İstanbul. Beta Yayınevi.
- LEVINE, R. (2005). "Finance and Growth: Theory And Evidence". *Handbook of Economic Growth*, 1, ss.865-934.
- LEVINE, R., N. Loayza ve T. Beck (2000). "Financial Intermediation and Growth: Causality and Causes". *Journal of Monetary Economics*, 46(1), ss.31-77.
- MALTHUS, T. (1798). *An Essay on the Principle of Population*. Originally Published by J. Johnson, in St. Paul's Church-Yard. London. New Ed. Library of Congress Cataloging in Publication Data. 2005.

- MERCAN, M. (2013). "Kredi Hacmindeki Değişimlerin Ekonomik Büyümeye Etkisi: Türkiye Ekonomisi İçin Sınır Testi Yaklaşımı". *TBB Bankacılar Dergisi*. 84, ss.54-71.
- MIHAL, S. Ve M. Altar (2003). "The Bank Lending Channel in Romania: Solving the Supply Versus Demand Puzzle". (Doctorate Thesis. Bucuresti. Doctoral School of Finance and Banking).
- NALİN, H. T. ve S. Taşdelen (2016). "Bankalarda Kredi Arzını Etkileyen Faktörler". *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*. 53(615), ss.65-75.
- NOREYAN, P. K. (2005). "The Saving and Investment Nexus for China: Evidence from Cointegration Test". *Applied Economics*. Vol. 37. Issue 17, ss.1988-1990.
- ÖZGÜR, E. "Türk Bankacılık Sektörünün Kredi Arzını Etkileyen Unsurlar: Türk Bankacılık Sektöründe "Kredi Çöküşü"". (Ankara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. İktisat Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi).
- ÖZTÜRKLER, H. ve A. H. Çermikli (2007). "Türkiye'de Bir Parasal Aktarım Kanalı Olarak Banka Kredileri". *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*. Cilt 44. Sayı 514, ss.57-68.
- PAVLA, V. (2008). *Credit Market and M. C Prediction of its Future Development*. Munich Personal RePEc Archive. 11904.
- REAUX, A., M. C. Fournie-Zaluski, C. David, S. Zini, B. P. Roques, P. Corvol ve C. Llorens-Cortes, (1999). "Aminopeptidase as Inhibitors as Potential Central Antihypertensive Agents". *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 96(23), ss.13415-13420.
- SAY, J.B. (1971). *Treatise On Political Economy*. New York. Augustus M. Kelley Publishers.
- SINN, S. (1992). "Saving-Investment Correlations and Capital Mobility: On the Evidence from Annual Data". *The Economic Journal*. 102, ss.1167-1170.
- SMITH, A. (2005). *An Inquiry Into The Nature and Causes of The Wealth of Nations*, Ed. Jim Manis. The Pennsylvania State University. The Electronic Classics Series.
- STARK, W. (New Ed.). (2004). *Jeremy Bentham's Economic Writings (Originally. 1804)* Routledge.
- TBB, İstatistiki Raporlar, İllere ve Bölgelere Göre Mevduat ve Kredi Dağılımı, <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59>, (Erişim Tarihi: 13/10/2016).
- T.C. Kalkınma Bakanlığı (2016). *Temel Ekonomik Göstergeler*.
- TCMB (2010). *Finansal İstikrar Raporu*.
- Tiryaki, G. "Türkiye'de Bireysel Kredilerin Ekonomik Büyüme ve Cari Açık ile İlişkisi". *TBB Bankalar Dergisi*. Aralık 2014. Sayı 91, ss.55-74.
- TSURU, K. (2000). *Finance and Growth: Some Theoretical Considerations and a Review Of The Empirical Literature*. OECD Publishing. No. 228.
- TUNÇ, B. (2012). "Kredi Hacmini Etkileyen Faktörler: Banka Kredileri Eğilim Anketi Analizi". *TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi*.
- WICKSELL, K. (1962). *Interest and Prices*. New York. Originally Published 1936 Reprinted by Arrangement with the Royal Economic Society.
- YÜKSELTÜRK, O.F. (2010). "Kredi Piyasalarında Arz ve Talep Dengesizlikleri: Türkiye İçin Uygulamalı Bir Arayştırma". *TCMB Uzmanlık Yeterlilik Tezi*.